

Camelia Spasici

Contracte speciale

Capitolul I. Contractul civil și contractul de consumație. Reguli generale

Contractul este *cel mai cunoscut act juridic civil*. Acesta (convenția – n.n.¹) este și principalul instrument juridic de satisfacere a intereselor oamenilor („legea părților” – n.n.)².

Regulile generale ale contractului sunt date de dreptul obligațional, *domeniu abstract*, cu rol în formularea conceptelor fundamentale. Concret, contractul se regăsește în *formele sale particulare* ale „contractelor speciale” (vânzare, locațiune, împrumut, mandat etc.). Sediul materiei este dat de Codul civil³, art. 1166-1323, art. 1650 și urm.

În legătură directă cu regulile generale se află și cele *speciale* ale *contractului de consumație* (instituție relativ nouă, dar cu mare impact teoretic și practic). Potrivit art. 1077 C. civ., „Contractul încheiat cu consumatorii este supus legilor speciale (...)” și, în completare, celor instituite de dreptul obligațional (dreptul comun în materie).

Astfel, asistăm la existența a *două reguli generale contractuale*: civile și consumeriste (date, în principal, de reglementările Codului civil și, respectiv, Codului consumului). În consecință, conceptul clasic de contract a suferit importante modificări și reconsiderări⁴.

¹ „În doctrină și, pe alocuri, chiar și în noua reglementare regăsim și utilizarea termenului de «convenție», despre care se stabilise că este sinonim celui de «contract»” – a se vedea L. POP, I.-F. POPA, S.I. VIDU, *Drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 32.

² Chiar dacă contractul „nu prezintă întotdeauna doar avantaje față de lege (care stabilește cadrul comun și protejează libertățile publice), nu se poate nega că el încurajează spiritul de inițiativă, dezvoltarea simțului responsabilității și contribuie la organizarea viitorului” – a se vedea B. FAGES, *Droit des obligations*, L.G.D.J., Paris, 2024, p. 41.

³ Legea nr. 287/2009 privind Codul civil (republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011).

⁴ În actualul context se pun întrebări precum: care este esența contractului?; este el același ca și ieri?; în ce sens a evoluat el?; are el la bază aceleași principii?; a se vedea, în acest sens, J. FLOUR, J.-L. AUBERT, E. SAVAUX, L. ANDREU, *Droit civil. Les obligations, Le fait juridique*, Lefebvre Dalloz, Paris, 2024, p. 69.

Pentru considerentele de mai sus, prezentăm succint regulile generale contractuale (instituite de Codul civil), precum și cele particulare ale contractului de consumație (reglementat prin legi speciale)¹.

Secțiunea I. Contractul civil

Contractul este „(...) acordul de voințe dintre două sau mai multe persoane (realizat, încheiat, format – s.n.) cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic” (art. 1166 C. civ.).

În dreptul contractelor, voința are un rol esențial, ca fundament al actului juridic. Astfel, voințele individuale sunt cele care dau naștere obligațiilor necesare satisfacerii nevoilor contractanților². Voințele concordante nu sunt însă autonome; ele trebuie raportate la respectul convenit față de lege.

În consecință, limitarea libertății de a contracta dă dreptul persoanelor să încheie orice contracte, dar *numai în limitele impuse de lege, de ordinea publică și de bunele moravuri*. Noțiunea de ordine publică se compune din ordinea politică, morală, socială și economică.

În principiu, acordul de voințe realizat cu îndeplinirea condițiilor de lege transformă simpla înțelegere dintre persoane în *forma sa calificată, contractul*.

§1. Clasificarea contractelor

Codul civil organizează contractele după *criterii* precum conținutul și corolația lor, modul de formare și de executare, scopul urmărit etc.³.

a) După *raportul dintre obligațiile asumate de părți*, contractele sunt: sinalagmatice și unilaterale.

Contractele *sinalagmatice* sunt acelea în care obligațiile născute din acestea sunt reciproce și interdependente, așa încât fiecare parte are atât

¹ A se vedea M.-L. BELU MAGDO, *Teoria contractului*, Ed. Hamangiu, București, 2021, p. 37-40.

² Cu privire la distincția dintre efectele contractului și efectele „obligațiilor născute din contract”, a se vedea I. POPA, *Contracte civile. De la teorie la practică*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 24.

³ A se vedea I.R. URS, C. TODICĂ, *Drept civil. Teoria generală*, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 29 și urm.

calitatea de creditor, cât și pe cea de debitor (art. 1171 C. civ.). De exemplu, în contractul de vânzare, părțile au, în același timp, calitățile de creditor și debitor.

Contractele sinalagmatice constituie regula în materie. Prin caracteristica lor, acestea presupun un *echilibru* între prestațiile părților¹.

Contractele *unilaterale* sunt cele în care obligațiile părților nu sunt reciproce sau interdependente, chiar dacă executarea lor „(...) presupune obligații în sarcina ambelor părți” (art. 1171 C. civ.).

În concluzie, Codul civil instituie un nou criteriu de departajare între contractul sinalagmatic și cel unilateral, și anume raportul dintre obligațiile părților, manifestat prin reciprocitatea și interdependența obligațiilor.

b) După *interesul material* urmărit de părți, contractele sunt cu titlu oneros și cu titlu gratuit.

Contractele *oneroase* sunt cele în care „(...) fiecare parte urmărește să își procure un avantaj în schimbul obligațiilor asumate (...)” [art. 1172 alin. (1) C. civ.]. De exemplu, contractul de vânzare, în care vânzătorul urmărește să obțină o sumă de bani, iar cumpărătorul să devină proprietarul lucrului este un contract oneros.

La rândul lor, contractele cu titlu oneros se împart în contracte comutative și contracte aleatorii.

Contractul *comutativ* este cel în care, la momentul încheierii sale, existența drepturilor și obligațiilor părților este certă, iar întinderea acestora este determinată sau determinabilă (de exemplu, vânzarea, locațiunea etc.).

Contractul *aleatoriu* este cel care, „(...) prin natura lui sau prin voința părților, oferă cel puțin uneia dintre părți șansa unui câștig și o expune totodată la riscul unei pierderi, ce depind de un eveniment viitor și incert” [art. 1173 alin. (2) C. civ.]. De exemplu, asigurarea, renta viageră etc.

Contractele *gratuite* sunt cele „(...) prin care una dintre părți urmărește să procure celeilalte părți un beneficiu, fără a obține în schimb vreun avantaj (...)” [art. 1172 alin. (2) C. civ.]. De exemplu, contractele de donație, împrumut, depozit etc.

Contractele cu titlu gratuit se împart în contracte dezinteresate și liberalități.

¹ A se vedea A. SERIAUX, *La notion de contrat synallagmatique*, L.G.D.J., Paris, 2001, p. 777.

Contractele *dezinteresate* sunt cele în care se urmărește a se face un serviciu, fără contraprestație (de exemplu, comodatul, împrumutul fără dobândă etc.)¹.

Liberalitățile sunt acte juridice prin care „(...) o persoană dispune cu titlu gratuit de bunurile sale, în tot sau în parte, în favoarea unei alte persoane” [art. 984 alin. (1) C. civ.]. Sunt liberalități donațiile și legatele cuprinse în testament [art. 984 alin. (2) C. civ.]. La cele de mai sus, putem adăuga și *clauza de preciput*².

c) După forma cerută *ad validitatem*, contractele sunt consensuale și solemne.

Contractele *consensuale* sunt cele care se încheie „(...) prin simplul acord de voință al părților” [adică nu se cere și o anumită formă, *ad validitatem* – art. 1174 alin. (2) C. civ.].

Contractele *solemne* sunt cele a căror validitate este „(...) supusă îndeplinirii unor formalități prevăzute de lege” [art. 1174 alin. (3) C. civ.]. Astfel, *ad validitatem*, la condițiile de fond se adaugă și condiția formei.

În aceeași clasificare, Codul civil include și contractul real.

Potrivit art. 1174 alin. (4) C. civ., „Contractul este real atunci când, pentru validitatea sa, este necesară remiterea bunului” (predarea bunului – n.n.).

d) După modul în care sunt exprimate voințele contractante, există contracte negociate, contracte de adeziune și contracte obligatorii.

Contractele *negociate* sunt cele în care părțile, de comun acord, stabilesc conținutul și clauzele acestora (de exemplu, contractul de închiriere a locuinței)³.

Contractele *de adeziune* sunt cele ale căror clauze esențiale „(...) sunt impuse ori sunt redactate de una dintre părți, pentru aceasta sau ca urma-

¹ I. GENOIU, *Diferite categorii de contracte în Noul Cod civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 76 și urm.

² Potrivit art. 333 alin. (1) C. civ., prin convenție matrimonială se poate stipula ca soțul supraviețuitor să preia fără plată, înainte de partajul moștenirii, unul sau mai multe dintre bunurile comune, deținute în devălmășie sau în coproprietate.

³ Cu privire la *acordurile-cadru în contractele de concesiune*, a se vedea D. CIMPOERU, *Achiziții publice. Concesiuni. Gestionarea serviciilor de utilități publice. Parteneriat public-privat. Remedii și căi de atac*, ed. a 8-a, Ed. C.H. Beck, București, 2024, p. 110 și urm.

re a instrucțiunilor sale, cealaltă parte neavând posibilitatea decât să le accepte ca atare” (art. 1175 C. civ.). Din categoria contractelor de adeziune face parte și *contractul electronic*. El este, mai precis, o *tehnică* nouă de contractare (diferită de cea clasică). Principala caracteristică a contractului electronic este că acordul de voințe se realizează printr-un înscris în *formă electronică*.

Contractele *obligatorii* sunt cele încheiate prin dispoziția imperativă a legii (de exemplu, asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto, asigurarea locuințelor etc.)¹.

În contextul de mai sus, adăugăm și *contractul de concesiune*, identificat prin direcții precum: domeniul, interesul și serviciul public².

§2. Formarea contractului. Condiții de validitate

În forma sa desfășurată, contractul cuprinde patru faze: formarea contractului³, încheierea contractului, efectele contractului și încetarea contractului.

Faza formării contractului (premergătoare încheierii acestuia) cuprinde realizarea voințelor concordante și în condițiile impuse de lege⁴ (numite „Condițiile esențiale pentru validitatea contractului” – art. 1179 C. civ.). *Condițiile esențiale* pentru validitatea unui contract sunt capacitatea de a contracta, consimțământul părților, un obiect determinat și licit, o cauză licită și morală. La cele patru de mai sus, de multe ori, legea mai cere și „(...) o anumită formă a contractului (...)” [art. 1179 alin. (2) C. civ.].

A. Capacitatea de a contracta

Potrivit art. 1180 C. civ., „Poate contracta orice persoană care nu este declarată incapabilă de lege și nici oprită să încheie anumite contracte” (capacitatea civilă este recunoscută tuturor persoanelor – n.n.).

¹ Doctrina civilă acordă atenție și clasificărilor rezultate din „dispoziții implicite” ale Codului civil; a se vedea, în acest sens, I.R. URS, P.-E. ISPAS, *op. cit.*, p. 11 și urm.

² C.G. DINU, *Contractul de concesiune*, Ed. C.H. Beck, București, 2016, p. 1 și urm.

³ Cu privire la „arhitectura contractului”, a se vedea B. OGLINDĂ, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 50.

⁴ P. VASILESCU, *Drept civil. Obligații*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2024, p. 345.

Orice persoană are capacitate de folosință și, cu excepția cazurilor prevăzute de lege, capacitate de exercițiu – art. 28 alin. (2) C. civ.

Nu au capacitate de exercițiu:

- a) „minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani;
- b) cel care beneficiază de măsura tutelei speciale” [art. 43 alin. (1) C. civ.].

Pentru cei care nu au capacitate de exercițiu, actele juridice se încheie, în numele acestora, de *reprezentanții lor legali*, în condițiile prevăzute de lege.

Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani are *capacitatea de exercițiu restrânsă* [art. 41 alin. (1) C. civ.]¹. Actele juridice ale persoanei cu capacitate de exercițiu restrânsă se încheie de aceasta, cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui, iar în cazurile prevăzute de lege, și cu avizul consiliului de familie, dacă există, și autorizarea instanței de tutelă².

Ca excepție, persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă poate face singură acte de conservare, acte de administrare care nu o prejudiciază, acte de acceptare a unei moșteniri sau de acceptare a unor liberalități fără sarcini, precum și acte de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la data încheierii lor [art. 41 alin. (3) C. civ.].

Actele făcute de persoana lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, precum și actele făcute de tutore fără avizul consiliului de familie sau autorizarea instanței de tutelă, atunci când acestea sunt cerute de lege, *sunt anulabile, chiar fără dovedirea unui prejudiciu* [art. 44 alin. (1) C. civ.].

Acțiunea în anulare poate fi exercitată de reprezentantul legal, de minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, de cel care beneficiază de consiliere judiciară, precum și de ocrotitorul legal sau de consiliul de familie, după caz [art. 46 alin. (1) C. civ.].

Minorul devenit major sau cel cu privire la care a încetat măsura consilierii judiciare ori a tutelei speciale *poate confirma actul* făcut singur în

¹ Are capacitate de exercițiu restrânsă și *majorul care beneficiază de consiliere judiciară* (modificare introdusă de art. 7 pct. 1 din Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative – M. Of. nr. 500 din 20 mai 2022).

² Încuviințarea, avizul sau autorizarea poate fi dată, cel mai târziu, *în momentul încheierii actului*.

timpul minorității sau în perioada în care se afla sub ocrotire, atunci când el trebuia să fie reprezentat sau asistat¹.

B. Consimțământul părților

Consimțământul este, în primul rând, *condiție esențială de validitate* a actului juridic civil [art. 1179 alin. (1) pct. 2 C. civ.].

Pe fond, prin consimțământ se înțelege *exteriorizarea hotărârii* de a încheia un act juridic civil². În actele juridice bilaterale (sau multilaterale), prin consimțământ se desemnează „acordul de voințe” al părților (*consursum voluntatum*)³.

Pentru a fi valabil, consimțământul trebuie să îndeplinească cumulativ, următoarele cerințe:

- să provină de la o persoană cu discernământ;
- să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice;
- să fie exteriorizat;
- să nu fie afectat de vreun viciu de consimțământ⁴.

Viciile consimțământului. Acordul de voințe în contract este viciat când este dat din eroare, surprins prin dol sau smuls prin violență.

De asemenea, consimțământul este viciat în caz de leziune (art. 1206 C. civ.).

a) *Eroarea* reprezintă falsă reprezentare a unor împrejurări la încheierea unui act juridic. Potrivit legii, partea care, la momentul încheierii contractului, se afla într-o *eroare esențială poate cere anularea acestuia, dacă cealaltă parte știa sau, după caz, trebuia să știe că faptul asupra căruia a purtat eroarea era esențial pentru încheierea contractului* [art. 1207 alin. (1) C. civ.].

¹ După descărcarea tutorelui, minorul poate, de asemenea, să confirme actul făcut de tutorele său fără respectarea tuturor formalităților cerute pentru încheierea lui valabilă (art. 48 C. civ.).

² C. SPASICI, *Consimțământul contractual. Civil și consumerist*, Ed. Universitară, București, 2023, p. 54-55.

³ GH. BELEIU, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Ed. Șansa, București, 1998, p. 152 și urm.; I. DOGARU, *Valențele juridice ale voinței*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 2004, p. 154-155.

⁴ D. COSMA, *Teoria actului juridic civil*, Ed. Științifică, București, 1969, p. 150-151.

Eroarea este *esențială*:

- când poartă asupra naturii sau obiectului contractului;
- când poartă asupra identității obiectului prestației sau asupra unei calități a acestuia ori asupra unei alte împrejurări considerate esențiale de către părți în absența căreia contractul nu s-ar fi încheiat;
- când poartă asupra identității persoanei sau asupra unei calități a acesteia în absența căreia contractul nu s-ar fi încheiat¹.

De precizat că eroarea care privește *simplele motive* ale contractului *nu este esențială* (cu excepția cazului în care prin voința părților asemenea motive au fost considerate hotărâtoare)².

Tot astfel, contractul nu poate fi anulat dacă faptul asupra căruia a purtat eroarea putea fi, după împrejurări, *cunoscut cu diligențe rezonabile* [art. 1208 alin. (1) C. civ.].

b) *Dolul* constă în *manevrele frauduloase* ale uneia dintre părți pentru a determina cealaltă parte să încheie contractul.

Consimțământul este viciat prin dol atunci când partea s-a aflat într-o eroare provocată de manoperele frauduloase ale celeilalte părți ori când aceasta din urmă a omis, în mod fraudulos, să îl informeze pe contractant asupra unor împrejurări pe care se cuvenea să i le dezvăluie [art. 1214 alin. (1) C. civ.].

Partea al cărei consimțământ a fost viciat prin dol poate cere anularea contractului, chiar dacă eroarea în care s-a aflat nu a fost esențială. Contractul este anulabil și atunci când dolul provine de la reprezentantul, prepusul ori gerantul afacerilor celeilalte părți³.

c) *Violența* constă în *temerea indusă unei persoane* pentru a o determina să încheie un contract. Potrivit art. 1216 alin. (1) C. civ., poate cere anularea contractului partea care a contractat *sub imperiul unei temeri justificate* induse, fără drept, de cealaltă parte sau de un terț.

¹ Eroarea de drept este *esențială* atunci când privește o normă juridică determinantă, potrivit voinței părților, pentru încheierea contractului [art. 1207 alin. (3) C. civ.]. Eroarea de drept nu poate fi invocată în cazul *dispozițiilor legale accesibile și previzibile*.

² CH. LACHIEZE, *Droit des contrats*, Ellipses, Paris, 2020, p. 127.

³ În schimb, partea care este victima dolului unui terț *nu poate cere anularea* decât dacă cealaltă parte a cunoscut sau, după caz, ar fi trebuit să cunoască dolul la încheierea contractului [art. 1215 alin. (1) C. civ.].

Condiții. Există violență când temerea insuflată este de așa natură încât partea amenințată putea să creadă, după împrejurări, că, în lipsa consimțământului său, viața, persoana, onoarea sau bunurile sale ar fi expuse unui pericol grav și iminent.

Sanctiune. Violența poate atrage anularea contractului și atunci când este îndreptată împotriva unei persoane apropiate, precum soțul, soția, ascendenții ori descendenții părții al cărei consimțământ a fost viciat.

Calificare. În toate cazurile, existența violenței se apreciază ținând seama de vârsta, starea socială, sănătatea și caracterul celui asupra căruia s-a exercitat violența, precum și de orice altă împrejurare ce a putut influența starea acestuia la momentul încheierii contractului¹.

d) *Leziunea* constă în *disproporția vădită de valoare* între prestații ce există în momentul încheierii contractului².

Condiții. Există leziune atunci când una dintre părți, profitând de starea de nevoie, de lipsa de experiență ori de lipsa de cunoștințe a celeilalte părți, stipulează în favoarea sa ori a unei alte persoane o *prestație de o valoare considerabil mai mare*, la data încheierii contractului, decât valoarea propriei prestații [art. 1221 alin. (1) C. civ.]. Leziunea poate exista și atunci când minorul își asumă o obligație excesivă prin raportare la starea sa patrimonială, la avantajele pe care le obține din contract ori la ansamblul circumstanțelor.

Calificare. Existența leziunii se apreciază și în funcție de *natura și scopul contractului*.

Sanctiune. Partea al cărei consimțământ a fost viciat prin leziune poate cere, la alegerea sa, *anularea contractului sau reducerea obligațiilor sale* cu valoarea daunelor-interese la care ar fi îndreptățită.

Acțiunea în anulare este admisibilă numai dacă leziunea depășește jumătate din valoarea pe care o avea, la momentul încheierii contractului, prestația promisă sau executată de partea lezată. Disproporția trebuie să subziste până la data cererii de anulare [art. 1222 alin. (2) C. civ.].

¹ Constituie violență și temerea insuflată prin amenințarea cu exercițiul unui drept făcută cu scopul de a obține avantaje injuste (art. 1217 C. civ.).

² În sens material, prin *leziune* se înțelege prejudiciul material suferit de una dintre părți ca urmare a încheierii unui contract (*laedere* – a răni; *laesio* – rană, vătămare, pagubă); a se vedea G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, *Curs de drept civil. Partea generală*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2021, p. 174.

Prescripție. Dreptul la acțiunea în anulare sau în reducerea obligațiilor pentru leziune se prescrie în *termen de un an* de la data încheierii contractului [art. 1223 alin. (1) C. civ.].

Inadmisibilitatea leziunii. Nu pot fi atacate pentru leziune contractele aleatorii, tranzacția, precum și alte contracte anume prevăzute de lege (art. 1224 C. civ.).

C. Obiectul contractului *versus* obiectul obligației

„Obiectul contractului îl reprezintă operațiunea juridică, precum vânzarea, locațiunea, împrumutul și altele asemenea, convenită de părți, astfel cum aceasta reiese din ansamblul drepturilor și obligațiilor contractuale” (art. 1225 C. civ.).

Potrivit art. 1226 alin. (1) C. civ., „Obiectul obligației este prestația la care se angajează debitorul” (distinct de obiectul prestației – obiectul derivat al obligației, care este dat de bunuri – obiectul material).

De observat că definiția dată obiectului de mai sus, *pare să contravină celei consacrate în doctrina anterioară*, potrivit căreia prin obiectul actului juridic se înțelege conduita părților (adică acțiunile și inacțiunile acestora). În literatura de specialitate s-a opinat că disputa obiectul contractului „operațiunea juridică” sau „conduita părților” este *numai aparentă*. Astfel, s-a precizat că „(...) a spune despre un anumit act juridic (concret) că are ca obiect operațiunea juridică înseamnă, în realitate, a te referi la *conduita părților (...)*”¹. Doctrina este totuși unanimă în a aprecia că „între obiectul contractului și obiectul obligației contractuale există o strânsă legătură”².

Deși sunt noțiuni diferite, obiectul contractului și obiectul obligației se află, indiscutabil, într-o *strânsă interdependență*. De precizat că identificarea obiectului contractului și a obligațiilor corelative nu are natură pur teoretică, ci prezintă și *importanță practică* (de exemplu, în calificarea contractelor)³.

¹ G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, *op. cit.*, p. 180.

² În sensul că „operațiunea juridică realizată între părți *determină* și prestația la care este îndreptățit creditorul și este îndatorat debitorul” (*s.n.*), a se vedea L. POP, *Tratat de drept civil. Obligațiile, Vol. II. Contractul*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 307.

³ Cu privire la particularitățile contractului de concesiune, a se vedea D. CIMPOERU, *op. cit.*, p. 241 și urm.